

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเชิงพุทธ*
BUDDHIST COMMUNITY ENTERPRISE DEVELOPMENT.

สุมณฑา สุภาวิมล

Sumoltha Supawimol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sumnthasuphawiml@gmail.com

บทคัดย่อ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันด้านอาชีพและเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำและเรียนรู้ นำมาสู่การแปรรูปผลผลิตหรือสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ ทั้งนี้ ในหลายพื้นที่ได้มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีบางกลุ่มที่ต้องเลิกกิจการ เนื่องจากมีปัญหาเรื่องผลตอบแทนภายในกลุ่ม ต้นทุนของวัตถุดิบ และช่องทางการจำหน่ายสินค้า ดังนั้น การที่จะดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนให้มีความยั่งยืนต้องคำนึงถึงพื้นที่ วัตถุดิบ สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการติดต่อสื่อสารผ่านหน่วยงานภาครัฐ และกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ต่อเนื่อง รวมทั้งมีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส เป็นธรรมต่อสมาชิกภายในกลุ่ม ผนวกกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ จักร 4 นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ผสมผสานกับแนวคิดวิสาหกิจชุมชนซึ่งจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน; การพัฒนา; เชิงพุทธ; จักร 4

Abstract

The Community enterprises are businesses that help build occupational and economic immunity. This arose from the adoption of sufficiency economy guidelines and continuous development. The community participating in making and learning will lead to product processing or creating products in the community for consumption and income. In many areas, government agencies have played an important role in supporting communities to register a large number of

community enterprises. But there are some groups that have to go out of business. The problem of returns within the group cost of raw materials and distribution channels. Therefore, in order to operate a community enterprise business to be sustainable, one must consider the area, raw materials, environment, local wisdom as well as communication through government agencies and ongoing group operations having a transparent management, fairness to members of the group, combining with the application of Buddhist principles such as Chakra 4 applied as a learning guideline, combined with the community enterprise concept, which will result in success and lead to a strong community to be self-reliant.

Keywords: Community Enterprises; Development; Buddhist; Cakka 4

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง และมีวิถีความเป็นอยู่แบบพอเพียงมาเป็นแบบมุ่งคั่งและร่ำรวย มีการผลิตสินค้าเพื่อขาย มุ่งแสวงหากำไร โดยการพัฒนาและทำให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าและบริการให้มีความทันสมัย ซึ่งในความเป็นจริงคุณภาพชีวิตของคนไทยมิได้เพิ่มขึ้นจริงตามการบริโภค วัตถุนิยม และเครื่องอำนวยความสะดวก แต่กลับเป็นยุคที่ผู้คนมีหนี้สิน ครอบครัวแตกแยกและชุมชนขาดการพัฒนา ทำให้สภาพความเป็นอยู่ต้องดิ้นรนบนความขัดสน รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมคนในชุมชนให้รู้จักการสร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ให้พออยู่พอกินและมั่นคง ลดภาระค่าใช้จ่ายใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพระดับชุมชน ก่อให้เกิดรายได้และแก้ไขปัญหาการว่างงานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการเงิน และเป็นกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้เกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลายในชุมชน มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และการดำเนินงานดังกล่าวจะเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน ส่งผลในการแก้ไขปัญหาระดับเศรษฐกิจรากหญ้าสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถกลุ่มอาชีพให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ตลอดจนให้คนว่างงานกลับมีอาชีพและมีรายได้

เหตุเพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการติดต่อสื่อสาร และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้กับทุกกระบวนการทางธุรกิจจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบธุรกิจชุมชน เป็นช่องทางการตลาดที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการได้ในวงกว้าง ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนในหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเทคโนโลยีการตลาด การออกแบบสินค้า การพัฒนาสินค้า และการค้าขายระหว่างประเทศให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบ

สินค้าและบริการได้อย่างรวดเร็ว ฉะนั้น เพื่อสนับสนุนสินค้าและบริการภายใต้การจดทะเบียน เป็นวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างรายได้ในรูปแบบธุรกิจครัวเรือน ภาครัฐต้องทบทวน แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยกลับไปหารากฐานเดิม โดยดำเนินงานตามแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่เน้นย้ำเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป็นการพัฒนาและกระจาย รายได้ เพื่อวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจ ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนและท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งจะทำให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและ ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนความเหลื่อมล้ำ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่ สร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชน โดยเปลี่ยน มุมมองให้ชุมชนเห็นสิ่งที่ชุมชนมีอยู่นำมาสร้างเป็นรายได้ให้คุ้มค่า (วรภา มนต์อาร์ักษ์ และคณะ, 2563)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนา ประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง” โดยการพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มุ่ง ประโยชน์ส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาในทุกกระดับ อย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน(คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2559) ประกอบกับ ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การ สร้างความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป้าหมายที่ 3 เพิ่มศักยภาพชุมชนและ เศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับผลประโยชน์ แนว ทางการพัฒนาที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความ เข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชน สามารถพึ่งพา ตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน โดยส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่ง การเรียนรู้ด้วยกระบวนการศึกษา และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และต่อยอดองค์ความรู้ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างความรู้ในชุมชน เชื่อมโยงกับ การพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพ ให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2559) ทั้งนี้ การดำเนินวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เปรียบเสมือนวง ล้อที่มีผลลัพธ์สู่ความยั่งยืน ซึ่งสัมพันธ์กับหลักจักร 4 ในทางพระพุทธศาสนา ที่เริ่มจากการเลือก พื้นที่ที่เหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกำหนดแนวทางดำเนินงานของ วิสาหกิจชุมชน โดยปฏิบัติตามข้อบังคับ กฎระเบียบของกลุ่ม และการเห็นแก่ผลประโยชน์

ส่วนรวมของกลุ่มมากกว่าตนเอง ถือเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้ถึงเป้าหมาย

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) เป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ถือเป็นประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งตนเอง ไม่ได้หมายถึงเพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน กล่าวถึงชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร แรงงานในชุมชนเป็นหลัก คนในชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนเอง อาศัยฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล ดำเนินงานเชิงแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถพึ่งพาตนเอง โดยคำนึงถึงครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชนนั้น ได้น้อมนำแนวทางของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 ที่ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืน โดยหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 มีความพอเพียงเลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและจัดการใช้จ่าย ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษาและการพัฒนาสังคม ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การบริหารจัดการและข้อมูลข่าวสาร ในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนให้สำเร็จนั้น จำเป็นต้องเข้าใจตามทฤษฎีใหม่มีเช่นนั้นผู้ที่ป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนจะมองถึงรายได้เป็นหลักเพียงอย่างเดียว เพราะ วิสาหกิจชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรเพียงด้านเดียว แต่เน้นการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน ระหว่างชุมชนและเครือข่าย ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรให้มากที่สุด แต่ตอบสนองการอยู่ร่วมกันการสร้างสามัคคี การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน การผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนนั้น ที่มีพื้นฐานมาจากการต่อยอดของภูมิปัญญามีวัตถุดิบในท้องถิ่นรองรับ ที่กล่าวมานั้นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และพัฒนายกระดับให้เป็นวิสาหกิจชุมชน การเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนนั้น บางพื้นที่ยังขาดความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอีกหลายชุมชนเองก็ไม่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นรองรับ ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ ชุมชนจะผลิตสินค้าตามที่ได้รับส่งเสริมและขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอรับทุนสนับสนุนเท่านั้น

สินค้าที่ผลิตมาไม่ได้เกิดจากภูมิปัญญาคนในท้องถิ่น ทำให้เป็นสินค้าที่เหมือนกัน ไม่มีความหลากหลาย ไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่เป็นลักษณะสินค้าจาก ภาคอุตสาหกรรมได้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนขาดความยั่งยืนในที่สุด อย่างไรก็ตามลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นมักเกิดขึ้นมาพร้อมกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในภูมิปัญญาหรือเป็นเจ้าของภูมิปัญญานั้น ๆ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้านจึงจำเป็นเพื่อที่จะยกระดับความรู้ให้มีความเป็นมาตรฐาน สร้างความเป็นผู้นำทางองค์ความรู้ในชุมชน สร้างให้การรวมกลุ่มอาชีพของชุมชนสามารถพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2560)

เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ หลักการพึ่งตนเองจึงเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งภาครัฐต้องพัฒนาและส่งเสริมให้ชุมชนผลักดันผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นวิสาหกิจชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ชาวบ้านในระดับรากหญ้าได้รู้จักตนเอง เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของศักยภาพคน ศักยภาพชุมชน และค้นหาทุนทางสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากชุมชนได้ร่วมคิดร่วมวางแผน ตลอดจนรับผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้เกิดพลังในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่เน้นกระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ แนวทางในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทุกระดับให้สอดคล้องกับนโยบายโดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกิจการของชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและธุรกิจ โดยออก พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ซึ่งจะช่วยหนุนศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น เป็นการปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2548 เป็นการวางรากฐานให้วิสาหกิจชุมชนขับเคลื่อนไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนระบบนวัตกรรมที่ทันสมัย สนับสนุนการนำเทคโนโลยีแนวคิดและการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถยกระดับเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (เพชร บุดสีทา, 2559)

จะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนได้มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งเป็นกิจการที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับฐานรากสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจไทยอย่างเห็นได้ชัดจากจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่เติบโตมากกว่า 85,000 แห่ง สมาชิกรวมไม่ต่ำกว่า 1.4 ล้านคน สามารถสร้างเม็ดเงินเข้าระบบเศรษฐกิจได้สูงเฉลี่ย 2.55 หมื่นล้านบาท ในการรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชน จึงเป็นการรวมพลังสร้างสรรค์ผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อยอดด้วยภูมิปัญญาสามารถยกระดับไปสู่ผู้ประกอบการระดับสูงและเป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่รากฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง (เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ, 2561)

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผู้สนับสนุนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาคือ หน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล หน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยหน่วยงานภาครัฐต้องทำงานเชิงบูรณาการ กล่าวคือ ทำงานร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีการติดต่อสื่อสารประสานงานกับภาคีเครือข่าย นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชน ต้องพัฒนากลุ่มในด้าน การเรียนรู้ การบริหารจัดการ การพัฒนาเครือข่าย พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดการ ความรู้ในกลุ่มตนเอง ซึ่งการจัดการความรู้เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร ต้องมีการค้นพบ ค้นคว้า การแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการให้ได้มาองค์ความรู้ ในความรู้ที่ กระจ่างและชัดเจนโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือการนำความรู้ประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนกัน (Wasko & Faraj, 2000)

นอกจากนี้ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการและ พึ่งพาตนเองได้นั้น ควรกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาคือ ครอบคลุมทุกด้านและกำหนดแนว ททางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุล ซึ่งแนวทางที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมี ความยั่งยืนนั้น สามารถดำเนินการได้โดย

(1) ภาครัฐควรสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การสร้างแบรนด์สินค้าหรือออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะ โดยมีภาคีเครือข่ายอื่นมาถ่ายทอดประสบการณ์ฝึกปฏิบัติจริง

(2) ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนแบบเดียวกันเข้าเป็น เครือข่าย เพื่อวิสาหกิจชุมชนเหล่านั้นสามารถที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ผ่านการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่ม

(3) ภาครัฐควรเข้ามาช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหาด้านงบประมาณ ความรู้ ในการจัดการ แหล่งเงินทุน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหาอยู่นั้น ได้รับการช่วยเหลือและ สามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งอีกครั้ง

(4) การพัฒนาบุคลากร โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนพัฒนาความรู้แก่วิสาหกิจ ชุมชน โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม

(5) หน่วยงานภาครัฐประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ รู้จัก หาพื้นที่จำหน่ายสินค้าและบริการนอกพื้นที่ โดยให้สมาชิกกลุ่มนำสินค้าไปจำหน่ายผ่าน ช่องทางอื่น เพื่อเป็นการกระจายสินค้า

(6) การพัฒนาเทคโนโลยี โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์หรือเครื่องจักรในขั้นตอน กระบวนการผลิตสินค้า การผลิตให้ได้มาตรฐาน ตามประเภทสินค้า อย. หรือมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิสาหกิจชุมชนจะเติบโตได้และเข้มแข็งได้นั้น พื้นเพองสำคัญคือ “คน” ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาและสามารถนำเอาความคิดหรือประสบการณ์ที่ตนมือออกมาใช้ในการสร้างสินค้าและบริการ ทั้งนี้ ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชนได้รู้จักตนเอง ได้เรียนรู้ทุนทางสังคมในพื้นที่ และเรียนรู้สิ่งที่มีค่าในท้องถิ่นนำมาสร้างสรรค์สร้างให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ รวมทั้งการขับเคลื่อนด้านการสร้างเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ให้ได้ประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยศักยภาพของชุมชนเป็นหลักในการทำงาน สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน 5 เรื่อง ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้ การตลาด การสื่อสารและการบริหารจัดการ ตลอดจนมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในทุกด้าน เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กรกับชุมชน มีการร่วมมือกับชุมชนในการคิดและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ซึ่งการสร้าง ความเข้มแข็งที่เกิดจากร่วมคิดร่วมเรียนรู้จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนและชุมชนเองก็สามารถแบ่งปันคุณค่าของการเติบโต โดยการขยายองค์ความรู้ และแนวทางการทำงานของตนเองไปสู่ชุมชนใกล้เคียง ซึ่งจะสร้างความยั่งยืนให้กระจายไปในระดับท้องถิ่นและที่สำคัญชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2565)

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะมีความสงบสุขร่มเย็นจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมคำสอนโดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปฏิบัติ เป็นวิถีชีวิต มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความกตัญญูกตเวทีความเมตตากรุณา มีการปฏิบัติตามคำนิยม ครอบครัวยึดความมั่นคงเข้มแข็ง มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้ยึดมั่นในคุณงามความดี มีการขัดเกลาพฤติกรรมให้อยู่ร่วมกันมีคุณธรรม ยึดถือพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา ให้มีความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญรู้เท่าทัน ความเป็นจริงแห่งสังขารเข้าใจตนเองและสังคม ถือเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมและเศรษฐกิจตามแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ดำเนินชีวิตให้พบกับความสุข ส่งผลให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างปกติสุขและนำไปสู่สังคมที่มีแต่ความสงบสุข (กัญจนพรพรชัย จุฬารัตน์, 2561) สำหรับการบูรณาการหลักพุทธธรรมหรือหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม ซึ่งหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ คือ จักร 4 เป็นหลักธรรมดุษฎีล่อล้อนำสู่ความเจริญรุ่งเรือง บรรลุความงอกงามไพบูลย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ถึงเป้าหมาย ดังที่ค้นคว้าจากพุทธธรรมในพระไตรปิฎก คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย) เล่ม 11 ข้อ 400 หน้า 293 (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549)

1. ปฏิรูปเทสวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) กล่าวคือ ในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มควรมีการวางแผนร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับฟังความคิดเห็นของคนในพื้นที่ เพื่อเลือกพื้นที่ที่มีบริบทหรือมีสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนต่อการจัดตั้งกลุ่ม มีทรัพยากรในพื้นที่รองรับเพื่อนำมาผลิตสินค้าและสร้างเป็นอาชีพ รวมทั้งเป็นแหล่งชุมชนที่มีความพร้อมด้านคมนาคมไปมาสะดวก

2. สัมปรีสุปัสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) กล่าวคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขอรับการสนับสนุนวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนหรือหน่วยงานอื่นในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง อธิบายแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงการหาแหล่งเงินทุน ซึ่งการได้มาองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์นำมาพัฒนาในการบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนจนมีการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จด้านผลิตภัณฑ์ที่มีการส่งออก เพื่อนำแนวทางมาปรับใช้กับวิสาหกิจตนเองในกระบวนการผลิต พัฒนาแบรนด์สินค้า และการเข้าถึงช่องทางจำหน่าย

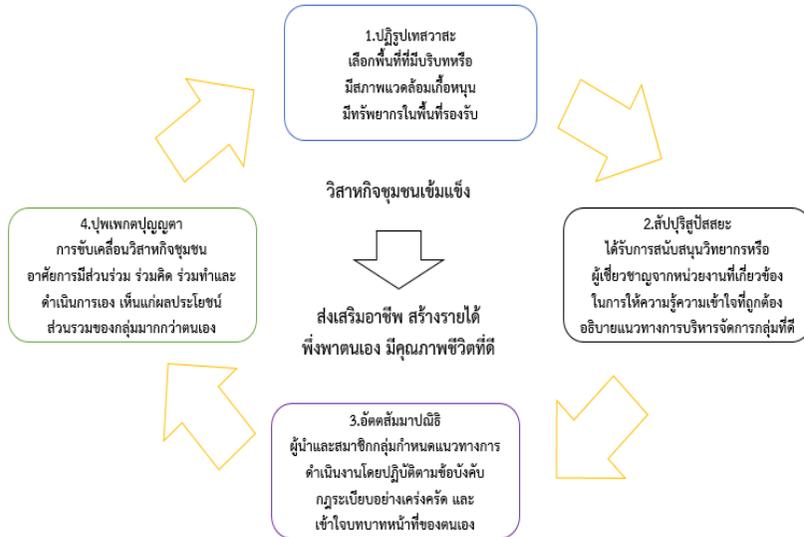
3. อุตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย, นำตนไปถูกทาง) กล่าวคือ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มกำหนดแนวทางการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยปฏิบัติตามข้อบังคับกฎระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด สมาชิกกลุ่มเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สามารถให้ความคิดเห็นเพื่อพัฒนากลุ่ม รวมทั้งสนับสนุนการทำงานและสร้างขวัญกำลังใจให้กับสมาชิกกลุ่ม

4. ปุพเพตปุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) กล่าวคือ การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะ วิสาหกิจชุมชนเกิดจากคนในชุมชนรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และดำเนินการเอง ดังนั้น คนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยพื้นฐานแล้วเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนเอื้อเพื่อ สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ง่าย เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มมากกว่าตนเอง มีความซื่อสัตย์ ทำงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ จึงจะทำให้วิสาหกิจชุมชนอยู่รอด

องค์ความรู้ใหม่

วิสาหกิจชุมชน เกิดจากคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ร่วมมือกันดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีข้อตกลงร่วมกัน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ตนเอง รวมทั้งมีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะดำเนินการวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์ ซึ่งต้องมีการเลือกพื้นที่ที่มีบริบทหรือมีสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนต่อการจัดตั้งกลุ่ม มีทรัพยากรในพื้นที่รองรับเพื่อนำมาผลิตสินค้า มีการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกลุ่ม และพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งแล้ว มีผลิตภัณฑ์ที่แพร่หลาย มีแบรนด์เป็นของตนเอง เป็นสินค้าส่งออกและเป็นที่ต้องการของตลาดอย่าง

ต่อเนื่อง นั่นถือเป็นความสำเร็จของการเป็นวิสาหกิจชุมชน ที่ผลกำไรไม่ใช่แค่เพียงเงิน แต่เป็นการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน ตลอดจนคนในชุมชนก็มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเชิงพุทธ

สรุป

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เริ่มจากการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ที่จะมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยผู้ประกอบการวิสาหกิจ ต้องศึกษาก่อนว่าสินค้าที่จะผลิตเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ ทรัพยากรในชุมชนสามารถนำมาผลิตหรือแปรรูปเป็นสินค้าได้หรือไม่ มีแหล่งเงินทุนที่เพียงพอ มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนด้วยความสมัครใจ มีการเลือกพื้นที่ที่มีบริบทที่มีสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนต่อการจัดตั้งกลุ่ม มีทรัพยากรในพื้นที่รองรับเพื่อนำมาผลิตสินค้าและสร้างเป็นอาชีพ รวมทั้งเป็นแหล่งชุมชนที่มีความพร้อมด้านคมนาคมไปมาสะดวก สิ่งสำคัญ คือ การบริหารคนด้วยความเท่าเทียม ให้ความสำคัญระบบบัญชีการเงิน ต้องมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีการตรวจบัญชีอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถบริหารงานการเงินได้ตามความเป็นจริงและสามารถคำนวณรายรับ-รายจ่าย ต้นทุนการผลิตที่จ่ายรับจริงได้ และเพื่อความอยู่รอดของวิสาหกิจ สิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ คือ การไม่ก่อกวนเงินเกินขีดความสามารถที่กลุ่มจะชำระได้ การกู้เงินควรจะถูกเฉพาะในจำนวนเท่าที่จำเป็นหรือการระดมทุนจากสมาชิกมาใช้ในการลงทุนเพื่อขยายกิจการแทนการกู้ อีกทั้งเป็นการช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรได้รับการรับรองมาตรฐานที่ถูกต้อง รวมทั้งได้รับการสนับสนุนวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการที่ดีสำหรับกลุ่ม ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาด การโฆษณาสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ตลอดจน

ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ที่คอยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างอาชีพให้คนในชุมชน ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและมั่นคง อันสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาการนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดวงใจล้นนำสู่เป้าหมาย

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *ไทยเบฟ กับการพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์และแบ่งปันคุณค่าจากการเติบโต*. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/1007439>.
- กัญจนพรรณณี จุฬรณณี. (2561). *การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็งตำบลท่าผา อำเภอกะเครา จังหวัดลำปาง* (ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2559). *ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 -2579)*. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2565, จาก <http://www.thaitribune.org/contents/detail>.
- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษารณณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- เพชร บุดสีทา. (2559). *การดำเนินธุรกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร*. *วารสารการจัดการและการพัฒนา*, 3(1), 15-35.
- วรภา มนต์อารักษ์ และคณะ. (2563). *การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนตำบลสวาย อำเภอบางคนที ศรีสะเกษ*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(5), 1721-1735.
- เลศวิโรจน์ ไก่วัฒนนะ. (2561). *วิสาหกิจชุมชนแฟร์ 2018 เสริมฐานรากเข้มแข็งสร้างเศรษฐกิจชุมชน*. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2565. จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/2787712>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2565, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.
- Wasko and Faraj. 2000. It is What One Does: Why People Participate and Help Others in Electronic Communities of Practice. *Journal of Strategic Information Systems*, 9(2-3), 155–173.